

РЕЦЕНЗИЯ

от доц. д-р Димитър Любенов Тюлеков, ЮЗУ“Неофит Рилски“ -
Благоевград

на дисертационния труд на Стефан Иванов

на тема „Исторически аспекти на престъпленията срещу личността и
собствеността в България 1944-1989 г. ”

за присъждане на образователната и научната степен „доктор” по „История
и археология“ в професионално направление 2. 2. История на България с
научен ръководител: доц. д-р Стефан Дечев

Обявената тема на настоящият дисертационен труд веднага буди интерес не само в професионални среди, но и в по-широка любознателна аудитория. Това е провокирано, съвсем естествено, както от неизследваното пространство за времето на отминалия тоталитарен режим, така и от днешните противоречиви носталгични нагласи за тогавашния „обществен ред и сигурност“.

Познавам дисертацията от декември миналата година тъй като според нормативните предписания на Закона за развитие на академичния състав в Република България, правилника за неговото приложение и съгласно вътрешните университетски правила тогава бе успешно проведена вътрешната защита.

Пред научното жури, на неговото открито заключително заседание са налице подобрени и окончателни завършени текстове на дисертация и автореферат.

Успешно проведеното докторантско обучение и най-важното, представеният научен труд не са случаен факт от целокупното развитие на колежата Стефан Иванов.

Редовният докторант в катедра „История на България“ към Правно-историческия факултет на Югозападния университет „Неофит Рилски“ е магистър по история, завършва специалността в нашия университет през 1998 г. Дипломиран е и в други две специалности: „Маркетинг“ в Стопанския факултет, пак в Благоевград и „Теология-Богословия“ в Шуменския университет „Епископ Константин Преславски“. Освен това има три мандата, 2003-2015 г. като съветник в Столичния общински съвет, пряко свързан с „Постоянната комисия по обществен ред и сигурност“, в качеството си на нейн член, председател и заместник-председател.

С цялостната си житейска, професионална и изследователска биография колежата Иванов се утвърждава като отличен експерт в областта на отечествената ни история и като надежден учен.

Доказателство за това е преди всичко представената дисертация. Темата на неговата научна работа е „Исторически аспекти на престъпленията срещу личността и собствеността в България 1944-1989 г.“ Дисертацията е в обем от 302 компютърни страници. Впечатлява богатата документална и изворова база, върху която авторът аргументира тезите си в труда, който всъщност, вече е почти подготвен за издаване като монография. Въведена е в научен оборот за този тип изследвания максимално богатата тематична информация. Нейните статистически измерения са: 130 библиографски източници на кирилица, 74 на латиница, 7 от периодични издания, 6 документални издания, 15 публикувани спомени и дневници, 5 подходящи игрални филми, информация от 21 интернет ресурси. Висока информационно-документална стойност имат разумно ползваните материали от прословутата Комисия по досиетата, от Архива на МВР, от ЦДА, общо 143 а. е. , от тях пет са от бившия

Централен партиен архив, чиито документи са отложени в националното архивохранилище. Научно-аналитиченото повествование на дисертационния текст, богато подплатен с емпирично знание е организиран в увод, три глави, заключение, научна библиографи т.е. открити са ползваните извори и историография, въведените съкращения, илюстрацията на труда с таблици, графики и три документални приложения.

Благодарение на аналитичния и критичен библиографски преглед, колегата Иванов умело формулира методологическите стожери в творческия си процес. Посочен е неговия обект, предмет, цел, задачи, основна теза и т. н. Висока оценка заслужава стремежът на докторанта да защити сполучливо избраната изследователска нища и да представи за първи път, за цели 45 години „четирите най-значими за човека“ престъпни деяния: кражби на обществено и лично имущество, грабежи, изнасилвания и умишлени убийства/с.11/.

Първа глава „Динамика на криминалната престъпност“ е развита за целия хронологически период посредством шест структурни елемента: „Кражби“, „Грабежи“, „Изнасилвания“, „Убийства“, „Изследвания на мотивите за извършване на престъпления“ и „Фактори, влияещи върху криминалната престъпност“. Позицията на автора, гражданска и научна се проявява в защитените от него два фактора: „Усещането за спокойствие и цензурата“ и „Натискът „отгоре“ за бързо разкриване на престъпленията и за осъдителни присъди“/91-95/.

Втората глава „Характеристика на криминалната престъпност“ с пет параграфа които анализират престъпленията срещу личността и собствеността в социалистическа България по географски признак, и по социални, възрастови, етнически и полови белези. В тази глава също по отношение на социалната характеристика на престъпността са посочени присъщите и шест значими класически фактора: семейство и възпитание,

битово подsigуряване, работно място, доходи и цени, потребителска култура, злоупотреба с алкохол /с. 112-122/.

Третата глава „**Борба срещу престъпността**“ е най-обемна, макар и несъразмерна с останалите две, тази част от дисертационния труд е показателна за усилията на докторант Иванов да защити успешно поставените в увода цел и задачи. Този естествен стремеж е намерил израз в общо 8-те структурни единици. Изброяването им е красноречив белег за институционалният инструментариум и тоталитарен арсенал за противодействие на този тип престъпления, естествено възприемани за вторични спрямо опасностите за комунистическия режим и ръководната власт на единствената партия. Става дума за „Организация, състав и обхват на дейността на различните звена в МВР“, „Разследване на престъпленията“, „Разкриваемост на престъпленията“, „Работа с агентурния апарат“, „Институтът на превенцията“, „Наказанието като инструмент за обществена справедливост спрямо престъпника. Места за изтърпяване на наказанията“, „МВР в комуникация и обмен с колегите си от СССР и другите социалистически държави“, „Пазители на закононарушителите на закона“.

Авторефератът към дисертационния труд, както и наличния списък на публикации, заедно със заключението обобщават цялостния текст. Постигната е основната докторантска цел и за първи път по интересен и четивно написана монография е изследван близо половинвековен период. Това време на тоталитарна политическа власт от гледна точка на четирите вида престъпления срещу личността и собствеността не е хомогенно и едноизмерно, а с многопластова наситеност. Процесите на модернизация, ускорена индустриализация, на растящо потребление и динамична миграция се оказват криминогенни фактори. Реално държавата в условията на подетия „възродителен процес“, „перестройката“ на Михаил Горбачов и влошаващите се икономически показатели се оказва безсилна да се справи

с престъпния ръст и отбелязва пълен провал във водената до тогава идеологическа политика по-формиране на „новия социалистически човек“.

Колегата Стефан Иванов заслужава висока оценка за представения дисертационен труд, очевидно това е тема, която не е избрана случайно и е работено по нея с интерес, и с вдъхновение.

Общата престъпност в социалистическа България е представена чрез сравнителен анализ и положително е оценена на фона на сходни процеси в ГДР, Полша и Унгария. Проявена е задължителната етичност спрямо изследванията на български автори като Любен Беров, Даниел Вачков, Райна Гаврилова и др. към учените Пол Кнепер, Нилс Рингдал, Род Сетлър, Питър Болдуин и др.

Сполучливо е прилаган междудисциплинарния подход в изследователския инструментариум и при аналитичната оценка на четирите вида престъпления срещу личността и собствеността през утвърденото време на тоталитарния комунистически режим. Изобщо чрез терминологичните обяснения при извеждането на методологическите проблеми, а така също и посредством цялостния научен процес докторантът доказва добрите си познания в областа на поредица академични специалности. Сред тях по-значимите са: психология, криминалогия, социална история, история на културата, история на пола, история на институциите, истори на родното киноизкуство, а и история на българската държава и право.

На места има подробно библиографско описание и критично позоваване на разнообразни източници, както и въвеждането на дълги цитати, но поради уместното им включване те не нарушават ритъма на четивния текст.

На фона на доста скруполюзната работа върху научния апарат колегата в автореферата не изтъква множеството си авторски приноси, който са безспорни.

Графичният израз на дисертационният текст е безспорен белег на наукоемкост. Нейните статистически показатели са в 20 таблици и 22 графики, които по сполучлив начин изтъкват авторската аргументация. За първи път по прегледен начин е представена специализирана информация и систематизирани непознати данни за четирите вида престъпления, както и върху работата на агентурния апарат в процеса на борбата срещу тях.

Текстът е изпълнен с множество любопитни данни за престъпността в България, интересни внушения и научно защитени изводи. Приветствам усилията на автора да задълбочи сравнителния анализ спрямо монархическия и демократичния период от развитието на българската държавност, до 9 септ. 1944 и след 10 ноем. 1989 г. Това според мен е важно, тъй като трудът има обществено значима стойност, а и практико-приложна насоченост. Ето защо е важно авторските аргументи, факти, оценки, изводи и послания да се познават особено от служителите на МВР, институционалният стожер в борбата срещу престъпността. Изкушавам се да споделя, че има анекдотични измерения на масовите кражби спрямо социалистическата собственост, особено в рамките на тогавашните Аграрно-промишлени комплекси/АПК и изобщо в социалистически организираното „народно стопанство“. През онова време е прилагана и сполучлива форма на борба срещу престъпността. Споменатите от автора хиляди първокласници, които не завършват основно образование са поети от трудовите, т. н. строителни войски, където след уволнението си започват работа. Налице бяха плахи опити чрез практикуване на спортни дейности да се противодейства на растящата детската и младежка престъпност. Но истината е безспорна, властите в партийната държава през изследвания период не успяват да изградят устойчива система за противодействие на криминалната престъпност. Трудът само ще спечели, ако преди неговото публикуване, колегата Иванов постави проблемът за

институционализираният атеизъм, елиминиращ православието и българската църква от този значим за обществото проблем.

Едни по-категорични оценки за динамиката на четириизмерната престъпност след 1989 г. сигурно ще предизвикват полезна дискусия. Всички сме потопени в настоящето време. Трябва да се има предвид, че с приемането на България в ЕС, до голяма степен челния престъпен опит е изнесен в Западна Европа и то на по-високо ниво – източване на банкомати, трафик на хора, нелегална проституция, пласиране на наркотици. Това заедно с нереструктурираната национална съдебна система, корупционните схеми, приватизационните модели, злоупотребата с обществени поръчки и българския престъпен инжинеринг в страната са фактори, които блокират членството на България в шенгенското пространство. Но разбира се усилията за изследването на престъпността от „зловещото мутренско време“ до наши дни, когато надеждите за модерна, справедлива и правова държавност са реални е добре да продължат и дадат плод.

Въз основа на всичко изложено до тук смятам, че представеният от Стефан Иванов дисертационен труд е доказателство за изследователската култура и способности на автора. Трудът, въпреки неизбежните пропуски и непълноти съдържа добре защитени научни и научноприложни резултати, които са принос в науката.

От дисертацията е видно, че докторантът, които е положил успешно всички предварителни изпити има задълбочени теоретични познания в съответните научни области. Колегата Иванов в резултат от докторантското си обучение и натрупания професионален опит е в състояние самостоятелно и успешно да провежда, организира и ръководи научно-изследвателски дейности в областта на професионално направление 2.2. История на България.

Изхождайки от споменатото дотук, смятам, че дисертационният труд, обект на настоящата публична защита съответства на вече утвърдените в България и по света академични изисквания и предлагам членовете на Научното жури да гласуват със *за*, като присъдят на Стефан Иванов образователната и научна степен “доктор“.

доц. д-р Димитър Тюлеков

Благоевград, 18 май 2023 г.

SOUTHWEST UNIVERSITY "NEOFIT RILSKI" - BLAGOEVGRAD
FACULTY OF LAW AND HISTORY

OPINION

by Prof. Ph.D. Dimitar TYULEKOV,
**member of the Scientific Jury in a procedure for the acquisition of
the educational and
scientific degree "Ph.D.", announced at Southwest University "N. Rilski" -
Blagoevgrad,**
*in the scientific specialty "History of Bulgaria",
professional direction 2.2. History and Archaeology,
field of higher education 2. Humanities;
in accordance with Order No. 832/10.05.2023 of the Rector of
SWU "N. Rilski" Prof. Dr. Borislav Yurukov*

Author of the Opinion: Prof. Dr. Dimitar Lyubenov TYULEKOV

**Candidate: Stefan Titkov IVANOV - full-time doctoral student at the
Department of History of the Faculty of Law and History of the SWU**

The announced topic of the current dissertation immediately arouses curiosity not only in academic circles, but also in the wider audience. This is provoked, quite naturally, both by the unexplored topic of the bygone totalitarian regime, and by today's contradictory nostalgic attitudes concerning the "public order and security" of the time.

I am aware of this dissertation since December 2022, because in line with the normative prescriptions of the Law on the Development of the Academic Staff in the Republic of Bulgaria, the regulations regarding its application and the internal university rules, its internal defense was then successfully conducted.

Improved and final completed texts of the dissertation and abstract are available to the Scientific Jury at its open closing session.

The successfully conducted doctoral training and, most importantly, the presented scientific work are not random facts of the overall development of our colleague Stefan Ivanov.

The full-time doctoral student in the History of Bulgaria department at the Faculty of Law and History of the Southwestern University "Neofit Rilski" holds a master's degree in History, he graduated from our university in 1998. He also graduated in two other disciplines: "Marketing" at the Faculty of Economics, again in Blagoevgrad and "Theology" at the "Bishop Konstantin Preslavski" Shumen University. In addition, he has served as a Councilor in the Metropolitan Municipal Council, directly related to the "Permanent Committee on Public Order and Security", in the capacity of its member, chairman and vice-chairman between 2003 and 2015.

With his complete research biography, Mr. Ivanov establishes himself as an excellent expert in the field of our national history and as a reliable scientist.

Proof of this is above all the presented dissertation. The topic of his scientific work is "Historical aspects of crimes against the person and property in Bulgaria 1944-1989." The dissertation is in a volume of 302 computer pages. The rich documentary and sources base is impressive, on which the author argues his theses in the work, which, in fact, is already almost prepared for publication as a monograph. The maximum amount of thematic information for this type of research has been introduced into the scientific circulation. Its statistical dimensions are: 130 bibliographic sources in Cyrillic, 74 in Latin, 7 from periodicals, 6 documentary editions, 15 published memories and diaries, 5 relevant feature films, information from 21 Internet resources. The used materials from the infamous Dossier Commission, from the Archives of the Bulgarian Ministry of Internal Affairs, amount to a total of 143 archive units and have a high informational and documentary value.

Thanks to an analytical and critical bibliographic review, the Ph.D. candidate, Mr. Ivanov, skillfully formulated the methodological pillars in his creative

process. Its object, subject, purpose, tasks, main thesis, etc. are indicated. The doctoral student's effort to successfully defend the chosen research niche and to present the "the four most significant to man" criminal acts: theft of public and personal property, robberies, rapes, and intentional murders /p.11/.

The first chapter, "Dynamics of Criminal Activity" is developed for the entire chronological period by means of six structural elements: "Thefts", "Robberies", "Rape", "Homicide", "Studies of the motives for committing crimes" and "Factors affecting criminal activity". The civil and scientific position of the author is manifested in the two factors defended by him: "The sense of calmness and censorship" and "The pressure "from above" for quick detection of crimes and convictions"/p. 91-95/.

The second chapter, "Characteristics of Criminal Activity" consists of five paragraphs that analyze crimes against the person and property in socialist Bulgaria by geographical basis and by social, age, ethnic and gender characteristics. In this chapter, also regarding the social characteristics of crimes, six significant classic factors are indicated: family and upbringing, household security, workplace, income and prices, consumer culture, alcohol abuse /p. 112-122/.

The third chapter, "Fight against Crime" is the most voluminous. Although disproportionate to the other two, this part of the dissertation is indicative of the efforts of the doctoral student, Mr. Ivanov, to successfully defend the goal and objectives set in the introduction. This part of the dissertation has found expression in a total of 8 structural units. Their enumeration is an eloquent sign of the institutional toolkit and totalitarian arsenal for countering this type of crime, naturally perceived as secondary to the dangers to the communist regime and the leadership of the single party. It is about "Organization, composition and scope of activity of the various units in the Ministry of Internal Affairs", "Investigation of crimes", "Discoverability of crimes", "Working with the intelligence apparatus", "The Institute of Prevention", "Punishment as an

instrument for public justice to the criminal. Places for serving sentences", "Ministry of Internal Affairs in communication and exchange with colleagues from the USSR and other socialist countries", "Guardians of the law-lawbreakers".

Mr. Stefan Ivanov deserves high praise for the presented dissertation work, as obviously this is a topic that was not chosen by chance and was worked on with interest and inspiration.

The general criminality in socialist Bulgaria is presented through a comparative analysis and is successfully evaluated against the background of similar processes in the German Democratic Republic, Poland, and Hungary. The mandatory ethics in relation to the research of Bulgarian authors such as Lyuben Berov, Daniel Vachkov, Raina Gavrilova, etc. regarding Paul Knepper, Nils Ringdahl, Rod Settler, Peter Baldwin, etc. has been demonstrated.

The interdisciplinary approach was successfully applied in the research toolkit and in the analytical assessment of the four types of crimes against the person and property during the established time of the totalitarian communist regime. In general, through the terminological explanations when bringing out the methodological problems, and through the overall scientific process, the doctoral student proves his good knowledge in the field of a series of academic specialties. Among them, the most significant are psychology, criminology, social history, history of culture, history of gender, history of the institutions, history of the native film art, and history of the Bulgarian state and law.

In places, there is a detailed bibliographic description and critical reference to various sources, as well as the introduction of long quotations, but due to their appropriate citation, they do not disrupt the rhythm of the readable text.

Against the background of the rather scrupulous work on the scientific apparatus, the colleague in the abstract does not highlight his many authorial contributions, which are indisputable.

The graphic expression of the dissertation text is an indisputable sign of scientific competence. Its statistical indicators are in 20 tables and 22 graphs, which successfully emphasize the author's argumentation. For the first time, specialized information, and systematized unknown data on the four types of crimes, as well as on the work of the intelligence apparatus in the process of fighting against them, are presented in a comprehensive way.

Based on everything presented here, I believe that the dissertation work produced by Stefan Ivanov is proof of the research culture and abilities of the author. The work, despite the inevitable gaps and incompleteness, contains well-protected scientific and applied scientific results, which are a contribution to science.

It is evident from the dissertation that the doctoral student, who has successfully passed all preliminary exams, has an in-depth theoretical knowledge in the relevant scientific fields. The Ph.D. candidate, Mr. Ivanov, because of his doctoral training and accumulated professional experience, can independently and successfully conduct, organize, and lead research activities in the field of professional direction 2.2. History of Bulgaria.

Proceeding from what has been mentioned so far, I believe that the dissertation work, the subject of the current public defense, corresponds to the academic requirements already established in Bulgaria and around the world, and I propose that the members of the Scientific Jury vote in favor, awarding Stefan Ivanov the educational and scientific degree "Doctor".

Prof. Dr. Dimitar Lyubenov TYULEKOV

Blagoevgrad, Bulgaria, 18 may 2023